

Acest omonim al cuvintului românesc *roată*, moștenit din limba latină, a fost folosit mai ales în cronicile moldovene începînd de la sfîrșitul sec. al XVI-lea, numai cu referire la trupe străine, în primul rînd poloneze¹. El nu a fost folosit în mod curent ca termen militar.

Comendant 'comandantul oștirii' și **comendă** 'funcția de comandant' sînt două neologisme latinești (lat. *commandare*) pătrunse probabil prin filieră polonă (pol. *komendant*, *komenda*, cf. ucr. < din pol. > *комендант*, *коменда*, ceh, *komendant*, *komenda*; cf. D.A.) și nu prin filieră rusă, cum s-a afirmat de către unii cercetători². De exemplu:

« Ce-m dă *comenda* oștii în mîna me » (Nec. 245). « Au și prinsu un omă viind cu cărți de la Sibiu, la *comendantul* de Bistrița » (Nec. 291).

Acest cuvînt a dispărut din limba romînă, făcînd loc împrumutului *comandant* din limba franceză.

Rămentar (var. *răimentar*, *rementar*, *reimentar*, *reghimentar*) este numit 'locuitorul hatmanului în probleme militare, conducătorul unui regiment' (nu neapărat 'colonel'³; v. Scriban). Provine din pol. *regimentarz* 'idem'. Astfel:

« Și șede și acmu oastea leșească fără hatmani, numai un *rementariu*, de poartă de grija oștilor » (Nec. 315). « Cap oștilor (leșești — n.n.) era Dimidenschii *reghimentariul* de la Snetin » (R. Pop. 458).

După cum se observă din citate, în ambele Țări Romînești cuvîntul se folosea numai în legătură cu oastea polonă. El a avut o circulație redusă și a dispărut din limba romînă în secolul al XVIII-lea.

Comisar este, în limba cronicarilor romîni, 'reprezentantul, mandatarul militar al unei puteri, în special al regelui Poloniei' < lat. med. *comissarius* 'delegat, trimes' (cf. Scriban; Rosetti, Obs., p. 20) primit prin filieră polonă (pol. *komisar*; cf. rus *комму́сар*, atestat pentru prima oară în 1731, ca împrumut din fr. *commissaire* (Akad. Slov.) sau din germ. *Kommissar* (Vasmer). Întîlnim acest cuvînt numai în contexte referitoare la istoria Poloniei sau Germaniei, ca de exemplu:

« Că era și *comisarii* leșești acolo, anume hatmanul Litvii și Adam Sinavschii » (Nec. 144). « Ioan Conrad Huber îl chiea, ce era *comisar* oștii nemțești, adecă ca un vistiier mare cum îi zicu, de toate trebile ce sîntu ale oștii el purtător de grije fusese » (R. Grec. 81).

Acest cuvînt apare pentru prima dată la M. Costin⁴ și este folosit într-un singur context (pentru a denumi pe niște trimiși ai regelui Poloniei și nu « comisari ai cazacilor », cum interpretează P. P. Panaitescu⁵), și anume:

« Până văzîndu (leșii — n.n.) neticneală cu dinșii (cu cazacii — n.n.), le rădicase și hătmăniile, să nu hie și le trimite cîte doi domni *comisari* mai mari și aceia *comisari* le făcea giudeță și-i cîrmuia. Și cu vremea și alte volnicii le-au stricat toate, cît nu erau căzacul cu nemică volnic » (M.C. 125). *Comisar* este resimțit ca termen străin multă vreme, așa cum se vede și din

¹ I. Bogdan, *Documentul rinzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV*, în *Analele Academiei Romîne*, seria II, vol. XXX (1907—1908), p. 393.

² Al. Rosetti, B. Cazacu, *Istoria limbii romîne literare*, vol. I, p. 259.

³ Vezi I. Iordan, *Introducere la Letopisețul Țării Moldovei*, de Ion Neculce, București, 1959, p. LXIV.

⁴ Rosetti, Cazacu, *op. cit.*, p. 239.

⁵ M. Costin, *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 488.